

PROBLEME DE TRADUCERE A EXPRESIEI ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ DIN COLOSENI 2:8, REFLECTATE ÎN TRADIȚIA BIBLICĂ ROMÂNEASCĂ

CIPRIAN-FLAVIUS TERINTE

*Institutul Teologic Pentecostal din București
ciprian.terinte@gmail.com*

Abstract: The present article (*Translation Problems of the Phrase τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου from Colossians 2.8 in the Romanian Biblical Tradition*) aims to determine the way in which the phrase τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου in Colossians 2.8 was rendered into Romanian, from the earliest Romanian version of Paul's letters (Bălgrad 1648) up to the most recent Romanian versions of the NT. In order to provide a wider hermeneutical framework, the history of interpretation of this verse is offered in the third part of the article. Finally, a new translation into Romanian of the phrase τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου is advanced.

Keywords: Colossians 2.8, history of interpretation, Romanian Bibles, rudiments of the univers, elementary principles of the world, spiritual powers.

1. INTRODUCERE

Prin studiul de față vom aduce în atenția cititorului un verset din Epistola lui Pavel către coloseni, mai precis o expresie folosită în Coloseni 2:8 - τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου -, a cărei traducere în limba română s-a dovedit a fi dificilă. Dovadă stă faptul că în tradiția biblică românească, începând cu Noul Testament de la Bălgrad (1648), pentru echivalarea ei apar nu mai puțin de zece expresii diferite.

În aceste condiții, ne propunem ca, după ce prezentăm diacronic traducerile românești din perspectiva versetului amintit, să efectuăm o scanare panoramică a istoriei interpretării lui, pentru ca, în lumina datelor obținute, să putem evalua echivalentele sale din tradiția biblică românească. În cele din urmă, vom avansa o propunere de traducere în limba română a expresiei τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου în Epistola către coloseni, care să fie cât mai fidelă exegetic, dar și actuală din punct de vedere lingvistic.

2. ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ DIN COLOSENI 2:8 ÎN TRADIȚIA BIBLICĂ ROMÂNEASCĂ

NA²⁷ - *Βλέπετε μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου καὶ οὐ κατὰ Χριστόν.*

BIBL. 1988 - *Luați aminte să nu vă fure mințile cineva cu filozofia și cu deșarta înșelăciune din predania omenească, după înțelesurile cele slabe ale lumii și nu după Hristos.*

Expresia problematică din punct de vedere traductologic este *τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου*, tradusă în BIBL. 1988 prin „înțelesurile cele slabe ale lumii”. Cu aceeași semnificație, expresia mai apare în textul aceleiași epistole, în 2:20. Așa cum va reieși din prezentarea diacronică a traducerilor românești ale Sfințelor Scripturi – din perspectiva versetului în discuție –, termenul *τὰ στοιχεῖα* a ridicat mereu dificultăți de echivalare în tradiția biblică românească.

Bunăoară, în Noul Testament de la Belgrad (1648) apare sintagma „după stihii lumii”, cu o notă marginală în care se precizează că prin *stihie* „să înțelege obiceiul Legii supt carele îndereaptă Dumnezău Besearca Lui, in Leagea Veache, ca și suptu un dascăl”. Se înțelege că traducătorii au văzut folosirea acestei expresii de către scriitorul sacru prin prisma controverselor sale cu iudaizatorii, așa cum apare în Epistola către galateni (4:3). La fel este tradusă expresia și în BIBL. 1688 (București) și în versiunea lui Micu (Blaj, 1795). Abia în BIBL. 1874 (Iași) găsim o traducere diferită a aceleiași sintagme – „elementele lumii”, iar în NITZ. 1897 *τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου* este echivalat prin „începuturile nedesăvârșite ale lumii”. Expresia lui Nitzulescu este reluată și în BIBL. 1911, însă în BIBL. 1914 se revine la formula „stihiiile lumii”. În 1920, Cornilescu avansează o traducere mult mai clară – „învățăturile religioase începătoare”, dar în ediția din 1931 se revine la varianta lui Nitzulescu – preluată în BIBL. 1911 –, anume „începuturile nedesăvârșite ale lumii”. Traducerea lui Cornilescu folosită la scară largă în lumea evanghelică românească este cea din 1924, revizuită în 1925, unde apare formula „învățăturile începătoare ale lumii”. În 1938, Galaction preferă traducerea cea mai veche – „stihiiile lumii”, care apare și în ediția revizuită din 1951, iar în traducerea lui Nicodim (1944) *τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου* se referă la „datinile lumii”. Expresia clasică „stihiiile lumii” re apare în BIBL. 1968, dar NT 1979 aduce o traducere nouă – „înțelesurile cele slabe ale lumii”.

Dintre traducerile Bibliei sau ale Noului Testament realizate în ultimele două decenii, amintim în primul rând BIBL. 2001, întocmită în sânul BOR, în care construcția *τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου* este redată prin „cunoștințele elementare ale lumii”. În NT 2002, traducere realizată de preoții catolici Alois Bulai și Anton Budău, apare varianta neologică „principiile elementare ale lumii” și tot într-o traducere a Noului Testament, de data aceasta interconfesională, NT 2009, găsim mai degrabă o parafrază – „credințele în forțele cosmice”. NTR 2007 conține varianta mai generală „principiile acestei lumi”.

Sistematizând datele din tradiția biblică românească, vom găsi nu mai puțin de zece variante de echivalare a expresiei *τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου*:

- Stihiiile lumii
- Elementele lumii
- Începuturile nedesăvârșite ale lumii
- Învățăturile începătoare ale lumii

- Învățăturile religioase începătoare
- Datinile lumii
- Înțelesurile cele slabe ale lumii
- Cunoștințele elementare ale lumii
- Principiile elementare ale lumii
- Credințele în forțele cosmice

În condițiile în care unele dintre aceste expresii se suprapun ca înțeles, se observă, totuși, că în traducerea românească construcția τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου capătă patru semnificații principale: elemente de bază ale universului (stihii, principii elementare), învățături (înțelesuri, cunoștințe, principii), datini și credințe în forțele cosmice. Dintre acestea, susținerea cea mai largă o are înțelesul de învățături.

3. EVOLUȚIA SEMANTICĂ A TERMENULUI ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ

Sensul de bază al termenului ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ în literatura greacă antică este de ‘element dintr-o înșiruire’ (FRIBERG., p. 357), referindu-se în primă fază la sunetele sau literele unui cuvânt, iar mai târziu (Empedocles, Hesychius [sec. V î.Hr.], Platon) el a ajuns să desemneze elementele fundamentale ale universului – soarele, pământul, apa și cerul (eterul) –, sens cu care îl găsim și la unii filosofi stoici târzii (Epictet, Marcus Aurelius). Aceștia considerau că după moarte cele patru elemente constitutive ale ființei umane se reintegrează în univers și de aceea moartea nu trebuie să inspire teamă. Acest sens este preluat și în iudaismul alexandrin. Philon consideră că ființa umană este constituită din cele patru elemente primordiale, cu excepția nous-ului, care este alcătuit dintr-un ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ nemuritor. În colecția *Corpus Hermeticum*, creația este prezentată ca operă a mai multor zei, supuși lui Dumnezeu, fiecare contribuind la întemeierea lumii prin crearea anumitor elemente din ea și supravegherea lor (TDNT, vol. 7, p. 670-677).

Concomitent, ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ a mai fost folosit și cu sensul de ‘ceea ce este la baza lucrurilor’ (educației, matematicii, muzicii etc.) sau ‘principii fundamentale’. Dar, având în vedere că stelele erau alcătuite din foc, conexiunea dintre imaginea focului și noțiunea de „element” a generat înțelesul de ‘corpuri cerești’ a pluralului τὰ στοιχεῖα. Însă focul era considerat întruparea nous-ului și astfel corpurile cerești și chiar Pământul au fost descrise în limbaj mitologic ca divinități, deși se pare că la început în concepția autorilor ele nu erau personalizate (TDNT, vol. 7, p. 678-680; BDAG, p. 946).

În Noul Testament, termenul ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ apare în texte precum: Gal. 4:3, 9; Col. 2:8, 20; 2Petr. 3:10, 12; Evrei 5:12. Stabilirea sensurilor lui în literatura non-paulină nu pare a fi o sarcină complicată pentru exegetul biblic, însă nu se poate spune același lucru când vine vorba de ocurențele din scrierile apostolului Pavel. În Evrei 5:12 este vorba despre *principiile* sau *învățăturile creștine de bază*, iar în 2Petr. 3:10, 12 scriitorul biblic, în termenii cosmologiei stoice, vorbește despre disoluția *corpurilor cerești* în principiile din care derivă, în timpul conflagrației universale care va pune capăt lumii prezente. Folosirea de către apostolul Pavel a

expresiei *τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου* în discursul anti-iudaizator din Epistola către galateni și aluzia din 4:8 la deșertăciunea păgânismului i-a făcut pe mulți dintre exegeții moderni să considere că în această epistolă semnificația ei cuprinde tot ceea ce înseamnă religie fără harul răscumpărător al jertfei lui Hristos (Lightfoot 1874: 167; Bruce 1982: 194; Longenecker 1990: 166; Hendriksen/Kistemaker 1995: 157). Ocurența din Col. 2:8 va fi analizată mai detaliat în secțiunea următoare, iar contextul arată lămurit că în 2:20 expresia *τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου* are același înțeles.

În perioada imediat următoare epocii Noului Testament, *τὰ στοιχεῖα* a continuat să fie folosit pentru elementele de bază ale universului (*Păstorul* lui Hermas), dar unii apologeți și filosofi creștini au denunțat zeificarea lor (Athenagoras, Tațian, Clement al Alexandriei). Se știe că în scrierile unor filosofi neo-pitagoreici (Diogenes Laertius) și neo-platonici (Plotin) stelele sunt considerate zei vizibili, datorită căldurii pe care o degajă, și de aceea ele pot influența fenomene ale vieții terestre precum starea vremii și rodnicia pământului. Filon din Alexandria credea și el că astrele pot influența asemenea fenomene, dar nu și soarta oamenilor (TDNT, vol. 7, p. 680-682; EDNT, vol. 3, p. 278).

4. COLOSENI 2:8 ÎN ISTORIA INTERPRETĂRII

Având acum conturate aceste semnificații majore ale termenului *τὰ στοιχεῖα*, vom sintetiza în continuare datele oferite de istoria interpretării acestui verset, pentru a putea propune apoi o traducere în limba română a textului din Col. 2:8 cât mai fidelă înțelesului intenționat de scriitorul sacru.

Din tâlcuirea la Epistola către coloseni a Sfântului Ioan Gură de Aur, unul dintre cei mai prolifici interpreți și propovăduitori ai Sfințelor Scripturi, reiese că autorul vedea în *τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου* luminătorii zilei și ai nopții – soarele și luna. În aceste condiții, avertismentul apostolului Pavel, la fel ca în epistola adresată galatenilor, s-ar fi referit la respectarea legalistă a unor zile de către destinatarii săi, care se înșelau crezând că astfel vor dobândi mântuirea (NPNF¹, vol. 13, p. 506). Urmându-l pe Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Teofilact al Bulgariei (sec. XI) este de părere că prin aceste cuvinte scriitorul nou-testamentar combate respectarea „zilelor, care se păzeau de Coloseni, «stihii ale lumii» numind soarele și luna, căci prin acestea se vede că se arată zilele calde sau reci, umede sau uscate, sau alte firești așezări ale lor” (Teofilact 2006: 346).

În secolul al XIII-lea, Toma d’Aquino interpretează această expresie în contextul avertismentului apostolic legat de înșelarea destinatarilor. În opinia scriitorului patristic, înșelarea colosenilor putea avea loc pe două căi: prin principiile filosofiei omenești și prin argumente seducătoare. Apostolul Pavel se referă la ambele atunci când vorbește despre filosofie și apoi, când menționează amăgirea deșartă. Dar cum funcționează, de obicei, amăgirile deșarte? De obicei, învățătura amăgitoare are o componentă aparent rezonabilă și una cu totul falsă. Când vine vorba de componenta aparent rezonabilă a învățăturii amăgitoare, după Toma d’Aquino,

Sfântul Pavel precizează ce anume stă la temelia ei: autoritatea filosofilor, numită „datina oamenilor”, și deducțiile rațiunii bazate pe „elementele universului”. Filosofii încearcă să cerceteze anumite efecte în lumina cauzei lor, ceea ce în domeniul revelației duce la amăgire, pentru că revelația divină poate fi înțeleasă doar prin credință. Astfel, unii încearcă să cunoască lucrările lui Dumnezeu, dar iau drept cauză elementele universului și astfel nu pot decât să se înșele. Deci, spune comentatorul, secvența „după elementele universului, și nu după Hristos” ar avea în vedere încercarea de a înțelege adevărul de credință după adevărul făpturilor create. Înțelegem de aici că pentru Toma d’Aquino τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου erau elementele fundamentale ale universului.

În epoca Reformei, Calvin considera că τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου (*rudiments* ou *elemens du monde*) este o metaforă referitoare la practici ceremoniale, precum circumcizia. Acestea nu fac altceva decât să-i mențină pe oameni la o vârstă spirituală infantilă (Calvin 2005: 181-182).

La începutul secolului al XIX-lea, comentatorul britanic Adam Clarke (1762–1832) traducea această sintagmă prin „the rudiments of the world” și considera că ea se află într-o relație de sinonimie cu cea precedentă – τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων („predania omenească”). În aceste condiții, susține Clarke, prin ambele Pavel lansează un avertisment împotriva învățăturilor rabinilor iudei și a ritualurilor iudaice, neporuncite de Dumnezeu (Clarke 1832: 522).

Pe la jumătatea secolului al XIX-lea, teologul biblist scoțian John Eadie (1810-1876) argumenta interpretarea expresiei „the rudiments of the world” prin „învățăturile rudimentare ale iudaismului” (Eadie 2005: 138-139). Eadie pleca de la premisa că în stabilirea semnificației lui τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου din Coloseni trebuie luată în considerare ocurența din Galateni. Or, în Galateni este vorba despre încercarea unora de a iudaiza comunitatea, și nu despre introducerea unor elemente păgâne. Utilizând termenul τὰ στοιχεῖα, scriitorul biblic spune că ritualurile religioase iudaice erau doar niște elemente rudimentare sau „umbra lucrurilor viitoare”, cum sunt numite în v. 17. Descrierea lor prin τοῦ κόσμου are menirea de a arăta că ele se adresează laturii văzute a religiei, percepute prin simțuri, ca toate cele lumești, și nu cele spirituale. Învățăturile prin care creștinii coloseni erau amăgiți sunt numite generic „filosofie”, deoarece ele erau amestecate cu unele tradiții mistice păgâne.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, exegetul englez J.B. Lightfoot (1828-1889) prezenta, în comentariul său la Coloseni și Filimon, două argumente principale pentru înțelesul de ‘învățături elementare’ al sintagmei τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου (Lightfoot 1886: 178). În primul rând, contextul creat de expresiile κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων din același verset și verbul δογματίζω din v. 20, unde avem cealaltă ocurență a expresiei în Coloseni, este unul privitor la învățătură. În al doilea rând, păzirea zilelor și a sărbătorilor – interpretare pe care Lightfoot o combate – nu apare în proximitatea expresiei τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, așa cum se întâmplă în cazul circumciziei (v. 11) și al dietelor alimentare (v. 21). În consecință, îndemnul apostolic ar fi ca destinatarii săi, odată ce au fost eliberați de Hristos și

înălțați odată cu El în sferile înalte ale Duhului, să nu se mai întoarcă la învățăturile și disciplina copilărească prin care sunt atrași înapoi către dimensiunea pământească a vieții (*τοῦ κόσμου*).

Trecând acum la exegeza nou-testamentară din ultimii treizeci de ani, ne oprim mai întâi asupra comentariului la Epistola către coloseni din binecunoscuta serie de comentarii exegetice *Word Biblical Commentary*. Peter O'Brian, autorul acestui volum, alocă o secțiune exegetică aparte analizării expresiei *τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου*, în care demonstrează că ea se referă la spiritele elementare ale lumii, forțe demonice care oprimau omenirea (O'Brian 1982: 129-132). La începutul argumentației sale, comentatorul biblic rezumă cele trei direcții principale de interpretare a sintagmei propuse de cercetătorii din secolul al XX-lea: prima – că ea ar semnifica elementele unei învățături; cea de-a doua – numită interpretarea „cosmologică” – presupune că este vorba despre componentele fizice elementare ale cosmosului, înțeles ca lume văzută; conform celei de-a treia, susținute de marea parte a exegeților din secolul al XX-lea, elementele cosmosului sunt ființe spirituale locuitoare ale văzduhului, dar active în lumea materială. Chiar dacă la bază expresia desemna elemente fizice ale cosmosului, despre care se credea că influențează destinele oamenilor, cu timpul, în sincretismul elenist, învățătura despre aceste elemente a fost „mitologizată”, considerându-se că ele erau cârmuite de niște forțe spirituale. Pe de altă parte, în iudaismul inter-testamentar sunt accentuate lucrările îngerilor de mediere a relației dintre Dumnezeu și poporul său. În opinia lui O'Brian, este foarte probabil ca, în contextul ereziei colosene, forțele spirituale din mitologia elenistă să se fi suprapus cu impunătoarele ființe angelice din tradiția iudaică. Aceste ființe spirituale ar fi fost privite ca mijlocitori între Dumnezeu și oameni. Pentru a fi siguri de mântuirea lor, credincioșii creștini trebuiau să-și supună trupurile prin practici ascetice aspre, în urma cărora aveau acces la experiențe extatice și cunoaștere spirituală ezoterică. Isus Hristos devenise, astfel, doar unul dintre numeroșii mijlocitori între Dumnezeu și oameni.

Luând în considerare aparițiile expresiei în discursul paulin anti-iudaizator din Epistola către galateni (4:3, 9), F.F. Bruce consideră, la rândul său, că Pavel folosește sintagma *τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου* pentru ființe spirituale (Bruce 1984: 99-100). În Epistola către galateni, acestea ar putea fi îngerii prin care fusese transmisă Legea vechiului Legământ (Gal. 3:19). În Coloseni, autorul este de părere că ar fi vorba mai degrabă de puteri ostile ale lumii, pe care Hristos le-a înfrânt tocmai pentru a-i elibera pe creștini de influența lor. De aceea, întoarcerea la învățăturile care i-ar readuce sub dominația forțelor spirituale din univers ar fi un eșec spiritual lamentabil.

După ce analizează ocurențe ale termenului *τὰ στοιχεῖα* în operele unor autori precum Filon din Alexandria, Diogenes Laertius și Hermas (*Păstorul*), dar și în scrieri iudaice ca *1Enob* și *Testamentul lui Solomon*, reputatul teolog biblist James Dunn constată că el putea desemna atât forțe spirituale personale, cât și elemente cosmice zeificate. De aceea, traducerea pe care le propune Dunn pentru *τὰ*

στοιχεῖα τοῦ κόσμου în Col. 2:8 sunt „puterile elementare” sau „spiritele elementare ale universului” (Dunn 1996: 149-151).

Dintre comentatorii moderni, doar Margaret Y. MacDonald este înclinată să favorizeze viziunea potrivit căreia τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ar fi cele patru elementele fundamentale ale universului – pământul, apa, aerul și focul (MacDonald 2000: 97-98). În opinia sa, în epoca primului secol creștin se credea despre acestea că nu ar mai fi fost în armonia de odinioară și, astfel, stabilitatea universului era amenințată. Pe fondul acestei concepții, ideea scriitorului sacru ar fi fost aceea că Hristos, prin lucrarea sa răscumpărătoare de proporții cosmice, ar fi reconciliat aceste elemente, astfel încât ele nu mai trebuieenerate, deoarece Mântuitorul este cel care și le-a supus pentru totdeauna. Chiar dacă în această interpretare τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου sunt depersonalizate, ele își păstrează totuși statutul de forțe care destabilizează armonia universală.

Charles Talbert pledează în favoarea interpretării lui τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου drept puteri spirituale cosmice. Cunoscând obiecția principală adusă acestei teze – cum că s-ar baza pe surse ulterioare scrierii Epistolei către coloseni –, autorul aduce ca argumente date din literatura anterioară acestei scrieri nou-testamentare (Talbert 2007: 211-212). În *Înțelepciunea lui Solomon*, neamurile sunt condamnate pentru faptul de a venera ca zei vântul, văzduhul, apele și luminătorii. Filon din Alexandria știa că celor patru elemente de bază – pământul, apa, aerul și focul – li se dădeau de către unii nume precum Hephaestus, Hera, Poseidon și Demetra și li se aducea închinare. Și în *1Enob* (80.7) păgânii sunt judecați pentru zeificarea astrelor. În anumite scrieri iudaice îngerii sunt asociați cu aerul, focul, pământul, apa (*Jubilee* 2:2) și stelele (*1Enob* 75:1-3; *2Enob* 4:1.). Toate acestea sunt surse anterioare celei de-a doua jumătăți a primului secol creștin. Cât despre literatura din secolele II-III, în viziunea autorului aceasta abundă în referiri la *στοιχεῖα* ca puteri cosmice ostile. Deși susține această interpretare a expresiei, Talbert nu exclude ca în anumite medii din antichitate ea să fi fost înțeleasă și ca referire la cele patru elemente de bază ale universului, dar aceasta nu schimbă cu nimic ideea textului, deoarece și aceste elemente apar menționate în literatura veche ca forțe ostile (Plutarch, *Tratatul lui Sem*, 4Q186).

Autorul celui mai recent comentariu exegetic asupra Epistolei către coloseni, David W. Pao, observă, printre altele, că în Gal. 4:9 τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου sunt caracterizate prin adjectivele ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ („slabe și sărace” – BIBL. 1988), care se potrivesc mai degrabă unor entități spirituale personale, decât unor elemente fizice sau învățături. În Coloseni există mai multe referiri la ființe angelice (1:13, 16; 2:10, 15, 18), în unele cazuri acestea fiind prezentate ca forțe ostile planului mântuitor al lui Dumnezeu (1:13; 2:15). Natura polemică a discursului paulin face probabilă chiar folosirea expresiei cu nuanțe ușor diferite față de cele găsite până în prezent în literatura greacă a vremii respective. Expresia următoare – καὶ οὐ κατὰ Χριστόν – creează o antiteză între τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου și Hristos, iar în învățătura epistolei cele asupra cărora Hristos a triumfat sunt ființe spirituale

împotrivoare față de Dumnezeu . De aceea, autorul susține că este vorba despre puteri spirituale ale lumii (Pao 2012: 160-161).

Această privire de ansamblu asupra istoriei interpretării expresiei *τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου* ne arată că până în secolul al XX-lea semnificațiile care predomină în comentariile exegeților sunt acelea de ‘aștri’, ‘elemente fundamentale ale universului’ și ‘învățături iudaizante’. Începând cu secolul al XX-lea, cu foarte puține excepții, comentarii biblici consideră că expresia face referire la forțe spirituale cosmice, ostile planului mântuitor al lui Dumnezeu.

5. CONCLUZII

Observăm că în exegeza contemporană folosirea expresiei *τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου* de către apostolul Pavel în Epistola către coloseni este înțeleasă ca referire la forțe spirituale personale, care locuiesc în văzduh și care exercită influențe înrobitoare asupra umanității, dar pe care Mântuitorul le-a înfrânt prin moartea sa ispășitoare urmată de glorioasa înviere. În lumina acestor date exegetice, se poate constata că în tradiția biblică românească nu există nicio versiune care să redea această semnificație. NT 2009 se apropie, prin varianta „credințele în forțele cosmice”, care rămâne, totuși, diferită de sensul propus în exegeza modernă prin referirea ei la *credințele* în forțele cosmice și nu la forțele propriu-zise. Așa cum am constatat în prima parte a studiului nostru, cele patru înțelesuri principale pe care le oferă tradiția biblică românească sunt: elemente de bază ale naturii (stihii, principii elementare), învățături (înțelesuri, cunoștințe, principii), datini și credințe în forțele cosmice. Dintre acestea, susținerea cea mai largă o are înțelesul de învățături.

Socotim că interpretarea propusă de comentatori în ultimele trei decade, potrivit căreia *τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου* ar fi forțe spirituale cosmice, se potrivește cel mai bine în logica argumentației scriitorului sacru, din considerentele pe care le expunem în cele ce urmează. În acest verset este vorba despre un sistem filosofico-religios (*φιλοσοφία*) care este în acord cu tradiția umană (*κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων*). După aceea sunt menționate două forțe sub a căror dominație pot fi conduși adepții, deoarece *τὰ στοιχεῖα* apare în antiteză cu Hristos. Conform scriitorului sacru, filosofia în cauză îi duce pe oameni la o viețuire după *τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου*, și nu după Hristos (*κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου καὶ οὐ κατὰ Χριστόν*). Având în vedere relația antitetică în care sunt *τὰ στοιχεῖα* și Hristos în acest verset și referirile din epistolă la triumful Mântuitorului asupra forțelor spirituale din Univers, considerăm că înțelegerea expresiei *τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου* ca referire la puterile spirituale ale lumii ar fi cea mai adecvată. Poate fi vorba fie despre ființe angelice, fie despre elementele de bază ale universului personificate și divinizate în cosmologia „filosofiei” colosene.

Așadar, Col. 2:8 ar suna astfel: „Luați seama ca nimeni să nu vă subjughe cu vreo filosofie și amăgiri deșarte, după tradiția omenească, după puterile lumii, și nu după Hristos”.

Bibliografie

A. Izvoare și lucrări de referință

a. Izvoare

- BIBL. 1688 – *Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură a celei vechi și a celei noao lege (...)*, București, 1688.
- BIBL. 1874 – *Sânta Scriptură a Vechiului și a Noului Testament, edițiune nouă, revădută după testurile originale și publicată de Societatea Biblică pentru Britania și Străinătate*, Iași, 1874.
- BIBL. 1911 – *Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament, edițiune nouă, revăzută după testurile originale și publicată de Societatea Biblică pentru Britania și Străinătate*, București, [1911]. Pe pagina de titlu a VT este trecut anul 1909, iar pe pagina de titlu a NT (traducerea Nitzulescu), anul 1911. Ortografia, revizuită de P. Gârboviceanu și G. Alexici.
- BIBL. 1914 – *Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi și a celei Nouă, tipărită în zilele majestății sale Carol I (...)*. Ediția Sfântului Sinod, București, 1914.
- BIBL. 1968 – *Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Justinian, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod*, IBMOBOR, București, 1968.
- BIBL. 1988 - *Biblia sau Sfânta Scriptură, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod*, București, EIBMBOR, 1988.
- BIBL. 2001 – *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament. Traducere literală nouă, completată, revizuită și actualizată cu subtitluri și texte paralele marginale și ad-notări de traducere în subtext*, București, 2001.
- CORNIL. 1920 – *Noul Testament al Domnului Nostru Isus Hristos*, tradus de D. Cornilescu, Stăncăști-Botoșani, Societatea Evanghelică Română, București, 1920 [pe copertă, 1921].
- CORNIL. 1924 – *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, [trad. D. Cornilescu], traducere nouă, cu trimeteri, Societatea Biblică pentru Răspândirea Bibliei în Anglia și Străinătate, 1924.
- CORNIL. 1931 – *Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament, cu trimeteri. Biblia română traducere nouă după textul original*, Societatea Biblică pentru Răspândirea Bibliei în Anglia și Străinătate, București, 1931.
- GAL. 1938 – *Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și a Noului Testament, tradusă după textele originalelor ebraice și grecești de preoții profesori Vasile Radu și Gala Galaction din înalta inițiativă a Majestății sale regelui Carol II*, Fundația pentru Literatură și Artă «Regele Carol II», București, 1938.
- NA²⁷ - *Novum Testamentum Graece, 27th edition, in the tradition of Eberhard Nestle and Erwin Nestle*, ed. Barbara și Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1993.
- MICU – *Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură a legii vechi și a celei noao(...)*, Blaj, 1795.
- NT 1648 – *Noul Testament sau Împăcarea au legea noao a lui Isus Hristos, Domnului nostru. Izvodit cu mare socotință, den izvod grecescu și slovenescu, pre limbă rumânească, cu îndemnarea și porunca depreună cu toată cheltniiala a măriei sale Gheorghe Racoți, craiul Ardealului. Tipăritu-s-au întru a măriei sale tipografie, dentru noou, în Ardeal, în cetatea Belgradului. Anii de la întrușarea Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos 1648, luna lui ghenuaru 20* (ediție modernă, Alba Iulia, 1988).
- NITZ. 1897 – *Noul Așezământ tradus din limba originală greacă, sub domnia M.S. Carol I. Regele României Arhiepiscop și Mitropolit Primat fiind de a doa oară D.D. Iosif Gheorghian, de Dr. N.*

- Nitzulescu, *Profesor la Facultatea de Teologie*. Tipărit cu spesele Societății Biblice Britanice, București, 1897.
- NT 1951 – *Noul Testament al Domnului Nostru Iisus Hristos, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și binecuvântarea I. P. S. Justinian Patriarbul României la cea de a treia aniversare a înscăunării I. P. S. Sale*, EIBMO, București, 1951.
- NT 1979 – *Noul Testament cu Psalmii, tipărit sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Iustin patriarbul Bisericii Ortodoxe Române cu aprobarea Sfântului Sinod*, EIBMBOR, București, 1979.
- NT 2002 – *Noul Testament*, traducere, introduceri și note: pr. Alois Bulai și pr. Anton Budău, Sapienția, Iași, 2002.
- NTR 2007 = *Biblia, Noua traducere în limba română*, International Bible Society, 2007.
- NT 2009 – *Noul Testament. Traducere după texte originale grecești*, Societatea Biblică Interconfesională din România, București, 2009.

b. Dicționare

- BDAG = Frederick William Danker (ed.), *A Greek English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, University of Chicago Press, Chicago, 2001.
- EDNT = H. R. Balz, G. Schneider, *Exegetical Dictionary of the New Testament* [traducerea lucrării *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*], Grand Rapids, Eerdmans, 1990-1993.
- FRIBERG = Timothy Friberg, Barbara Friberg, Neva F. Miller, *Analytical Lexicon of the Greek New Testament*, Grand Rapids, Baker, 2000, p. 357.
- LIDDELL-SCOTT = H. G. Liddell, R. Scott, H. S. Jones, R. McKenzie, *A Greek-English Lexicon*, Oxford/New York, Clarendon Press/Oxford University Press, 1996.
- LOUW-NIDA = J. P. Louw, E. A. Nida, *Greek-English Lexicon of the New Testament: Based on Semantic Domains*, United Bible Societies, New York, 1996.
- NPNF¹ = *Nicene and PostNicene Fathers: Second Series*, 14 vol., Hendrickson, Peabody, 1995.
- TDNT = Gerhard Kittel, Gerhard Friedrich (ed.), *Theological Dictionary of the New Testament*, 10 vol., traducere de G. W. Bromiley, Grand Rapids, Eerdmans, 1964–1976.

B. Literatură secundară

- Aquinas 2006: St. Thomas Aquinas, *Commentary on Colossians*, trad. Fabian Larcher, Naples, Florida, Sapientia Press, 2006.
- Bruce 1982: F.F. Bruce, *The Epistle to the Galatians: A Commentary on the Greek Text*, Grand Rapids, Eerdmans, 1982.
- Bruce 1984: F.F. Bruce, *The Epistles to the Colossians, to Philemon, and to the Ephesians* (New International Commentary on the New Testament), Grand Rapids, Eerdmans, 1984.
- Calvin 2005: John Calvin, *Galatians, Ephesians, Philippians, Colossians, I&II Thesalonians, I&II Timothy, Titus, Philemon* (Calvin's Commentaries, vol. XXI), trad. Rev. William Pringle, Grand Rapids, Baker, 2005.
- Clarke 1832: Adam Clarke, *Romans-Revelation* (Clarke's Commentary, vol. VI), New York, Abingdon, 1832.
- Dunn 1996: James Dunn, *Colossians and Philemon* (New International Greek Text Commentary), Grand Rapids, Eerdmans, 1996.
- Eadie 2005: John Eadie, *A Commentary on the Greek Text of Paul's Letter to the Colossians*, Birmingham, AL, Solid Ground Christian Books, 2005.

- George 1994: Timothy George, *Galatians* (New American Commentary, vol. 30), Nashville, Broadman & Holman, 1994.
- Hendriksen/Kistemaker 1995: William Hendriksen, Simon J. Kistemaker, *New Testament Commentary: Exposition of Galatians*, Grand Rapids, Baker, 1995.
- Lightfoot 1874: Joseph Barber Lightfoot, *St. Paul's Epistle to the Galatians. A Revised Text With Introduction, Notes, and Dissertations*. 4th ed., London, Macmillan and co., 1874.
- Lightfoot 1886: Joseph Barber Lightfoot, *Saint Paul's Epistles to the Colossians and to Philemon*. 8th ed., London, Macmillan and co., 1886.
- Longenecker 1990: R. N. Longenecker, *Galatians* (WBC, vol. 41), Word, Dallas, 1990.
- MacDonald 2000: Margaret Y. MacDonald, *Colossians & Ephesians* (Sacra Pagina, vol. 17), Collegeville, The Liturgical Press, 2000.
- O'Brian 1982: Peter O'Brian, *Colossians-Philemon* (Word Biblical Commentary), Dallas, Word, 1982.
- Pao 2012: David W. Pao, *Colossians & Philemon* (Zondervan Exegetical Commentary on the New Testament), Grand Rapids, Zondervan, 2012.
- Talbert 2007: Charles Talbert, *Ephesians and Colossians* (Paideia Commentaries on the New Testament), Grand Rapids, Baker, 2007.
- Teofilact 2006: Sfântul Teofilact al Bulgariei, *Tâlcuirea Epistolelor către galateni, efeseni, filipeni și coloseni*, trad. Nicodim Aghioritul, București, Cartea Ortodoxă, 2006.